

KRIJGSGEVANGENEN

Kleine man met je snor,
blijf buiten deze wind,
want die blaast jou tot slot,
in de richting van 't schavot!
Kijk goed uit, kleine man,
want de storm beukt er op los!
Het is herfst in het dictatorbos!

'Ik droeg het voor', schreef Wim Kan later,

'midden in de wildernis, op de verjaardag van koningin Wilhelmina, als slot van een enigszins nationaal gekleurd cabaretprogramma. Het publiek was in zo'n uitgelaten stemming gekomen, dat men, toen het lied uit was, opeens het streng verboden Wilhelmus begon te zingen. Hans van Heusden, mijn begeleider, Jan van Bennekom, een jongen met een goeie zangstem, en ik stonden aan de grond genageld van het kleine, wankele toneeltje . . . Van Heusden wist na afloop nog net te ontkomen, maar van Bennekom en ik liepen recht in de armen van de Japanse *Number One* van het kamp die een soort zenuwtoeval nabij was van woede. Ik had nog net tijd om 'Herfst in Europa' uit mijn grote liedjesboek te scheuren . . . maar toen moesten we onverwijld mee naar het Japanse kantoor, waar nu juist die ene sergeant van het *Nippon*-leger zat die het hele geval hoegenaamd niet belangrijk vond.'¹

Ook in andere kampen werd Koninginnedag gevierd. In het kamp waar ds. Hamel zich bevond, mocht zelfs een geïmproviseerd felicitatieregister ter tekening gelegd worden, 'men beweerde', aldus de predikant, 'dat de Japanse sergeant, toen de hoogste vijandelijke commandant in het kamp, zijn leven had te danken aan de moed van een onzer jongens, die hem uit het water redde. Dat heeft hij blijkbaar nooit vergeten.'²

★

De kampen aan de Birma-spoorweg waren niet afgesloten, er waren maar weinig bewakers en op de nachtelijke marsen liepen achtergebleven krijgsgevangenen veelvuldig zonder bewaking van het ene kamp naar het andere. In theorie was ontsnappen dus niet moeilijk – in de praktijk was het nauwelijks mogelijk. Wie ontsnapte, moest over honderden kilome-

¹ Wim Kan en Corry Vonk: *Honderd dagen uit en thuis*, p. 76–77. ² Hamel, p. 170.